

Ankét a nemi betegségek elleni küzdelemről.

(Folytatás.)

Mellerné Miskolczi Eugenia előadása
a cselédügy reformjáról.

Dogmának el van fogadva itt az ankét folyamán is hallottuk orvosoktól, jogászoktól, szociológustól: a prostituáltak zöme cselédek közül kerül ki. Visszafelé következtetve már most ebből, életfelfogás szerint kétféleképpen adták meg e jelenség magyarázatát. Az első a praedispositiós megállapítása: terheltég, degeneráltság, rossz hajlamok. Neves publicistánk, kinek egyik kedvenc témája a cselédkérdés, azt állítja, hogy a falu kizárólag csak a degenerált leányait küldi a boldogtalan városiak nyakára; az egészséges el tud helyezkedni otthon is, arra szükség van, az a saját talajában megtalálja a táplálékát, a kenyérét. Mások a gazdasági viszonyokban, a családban, a cseléd gazdasági helyzetében, munkaviszonyaiban keresik a baj okát, de ezek is csak visszafelé következtetve.

Amikor mi itt a kérdést taglaljuk, nem szabad nekünk ily felületesen eljárunk, hanem azon kell kezdenünk, hogy összehasonlítjuk a két arányszámot: a kereső nők között a cseléd arányszámát hasonlítsuk a cselédek arányszámához a prostituáltak között. Miután pontos és részletes kimutatást a prostituáltakról csak a budapesti rendőrség állít fel, csak a budapesti adatokat lehet tekintetbe venni. A kereső nőkről szakmánként csali népszámláláskor vesznek fel adatokat, eszerint tehát az utolsó adatok 1910-ből vannak, mikor is Budapesten! volt összesen 172.079 kereső nő, ezek közül házi cseléd 67.922, vagyis valamennyi kereső nőnek 39.4 százaléka. Miután azonban ezen számokba bele van értve mindenkorú nő, 60 éves kora fölül is, világos, hogy a prostituáltakkal való összehasonlításra ezek a számok nem alkalmasak. Fial kereső nő 15 éven alul 8077 volt, ezek közül 4179, vagyis 51 százalék cseléd, 15-20 éves korig 41.225 kereső nő, ezek közül 21.668, vagyis 52 százalék cseléd. Látjuk tehát, hogy Budapesten 1910-ben a fiatal kereső nők zöme cseléd volt. A budapesti államrendőrség csak 1914 óta, tehát a három utolsó esztendőben vezet olyan statisztikát, mely az újonnan jelentkező prostituáltak foglalkozását tünteti fel. E statisztika szerint az 1914-ban jelentkezett 748 nő közül 401 volt cseléd, tehát 53.6 %. Ez csak egy százalékkal magasabb, az imént kimutatott, az 1910. év adataiból veit 15-20 éves kereső nők cseléd-arányszámánál. Ebből az egy százalék-különbségből nem lehet semmi következtetést levonni.

Nem érdektelen tovább követni a rendőri statisztikát 1915-ben csökken a jelentkezők száma: 612 új jelentkező az előző évi 748-al szemben és egyúttal csökken a cselédek arányszáma (612-től 279, tehát 45.5 százalék, 1916-ban pedig a jelentkezők újabb csökkenésével 583 jelentkező, ezek között 272 cseléd, vagyis 39.1 százalék.) Méltóztatik látni, hogy ez a népszámlálási cselédarányszámon jóval alul marad, aminek valószínű oka azonban ismét nem a cselédek vagy helyzetük változásában keresendő, hanem a nőknek más kereseti ágakra való nagyobb önzönlésére vezethető vissza. A nők nagyobb részvételét az ipari foglalkozásokban bizonyítja a Munkás betegsegélyző pénztár kimutatása és a pénztár női taglétszáma 1915-ben az előző évhez képest 37.1 százalékkal emelkedett. Az 1916. évi razziákon előállított titkos prostituáltak között talált 30 százaléka a cselédeknek azt bizonyítja, hogy a cselédek közül a rendőrségi

igazolványokért jelentkezőknél aránylag még kevesebb a titkos prostituált.

A népszámlálás adatai szerint volt Budapesten 1910-ben

Kereső nő	15 éven alul	15-19 éves	20-29 éves	40-59 éves	60 éves és felül	Ismeretlen kor
Összesen . . .	172.079	8.077	41.225	82.616	30.540	10.209
ebből házi cseléd abszolút számokban	67.922	4.179	21.668	33.987	6.676	1.407
%-okban . . .	39.46	51.74	52.54	41.44	21.86	13.78

A rendőrségi jelentések szerint az erkölcsrendészeti osztályban újonnan jelentkeztek prostituáltak:

Összesen	1914-ben	1915-ben	1916-ban
748	612	583	
ebből házi cseléd abszolút számokban	401	279	272
%-okban . . .	53.6	45.5	39.1

Dr. Nékám F. kormánybiztos úr broszúrájának: »A venereás betegségek társadalmi kihatása« 29. lapján: az 1916. évi razziákon előállított titkos prostituáltak közül cseléd volt 30.0 %.

Miután tehát sikerült bebizonyítanom, hogy a cselédek korántsem lépnek nagyobb arányban a prostituáltak szőrnem és undorító pályájára, mint más kereső nők, leszegedhetem itt mindjárt, hogy tehát erkölcsrendészeti szempontból való mindenféle különleges elbánás velük szemben elkövetett súlyos igazságtalanság, jogtalanság.

Kétségtelen azonban, hogy miután a nemi betegségek és ezek forrásai a prostitúció folytonosan szedik szerencsétlen, bűnös és ártatlan áldozataikat, az a megállapítás, hogy a cselédek maguk vagy helyzetük semmivel sem rosszabb a kenyérkereső nők átlagánál, nem ment fel bennünket azon kötelesség alól, hogy a felem állapotokon gyökeresen javítsunk, különösen pedig a cselédkérdés legelső fontosságú, miután láttuk, hogy a kereső nők milyen nagy száma cseléd. Ha a cseléden és a cseléd helyzetén javítunk, igen sokat tettünk a nemi bajok leküzdése érdekében is. Míg azonban eddig, kik a cselédkérdéssel foglalkoztak, így állítottak fel a kérdést: miért prostituálják magukat a cselédek közül oly sokan? én úgy szeretném felállítani a kérdést: miért nem kerül ki sokkal kevesebb prostituált a cselédek közül, mint más keresők közül? A cseléd gazdasági helyzete sokkal jobb a gyári és ipari munkásnők helyzeténél, élete sokkal gondtalanabb. Élelme és lakása biztosítva van, jobb az átlagos munkásnő élelménél és lakásánál. Miég a konyhai ágy is jobb, mint a tömeglakások ágyra-járóinak helye, a szemérmét és erkölcsöt mindenestre jobban védő. Miért van mégis aránylag csak annyi prostituált cseléd, mint munkásnő?

Statisztikával bajos bizonyítani, de közismert az a veszedelem, amely a cselédet a munkaadója családtagjai csábításának kiszolgáltatja. Ez ellen a cselédek érintő intézkedések keretében orvoslást javasolni magam részéről nem tudok, de mindenestre a csábítást, erőszakot és fertőzést büntető törvénycikkbe bele kell venni a munkaadónak vagy családtagjának súlyosabb megbüntetését. Elsősorban a cselédet védené az az intézkedés is, amely a norvég törvények mintájára a házasságon kívül született gyermek atyjának megállapítását hivatalból kötelezővé tenné és az apa kötelezettségét nem az anya, hanem a saját anyagi helyzetének; arányában megállapítaná. Ezek az intézkedések megvédnék a cselédet az első ballépéstől amit tudvalevőleg olyan szőrnem, okozati összefüggésben követ a többi. Programunk egyik pontja az ifjúság nevelésének reformja. Ezen értekezleten bizonyára fel fog merülni a szociális nevelés szükségességének az a motívuma is, mely a cseléd nagyobb megbecsülését involválja, erre tehát most nem térek ki. Vissza kell azonban térnem

még (egyszer a statisztikához, hogy felhívjam a figyelmet arra a körülményre, hogy milyen nagy az arányszáma a 15 éven aluli cselédnek: 51.7 százalék. Valamennyi ezen korú kereső nőnek 51.7 százaléka a szülői oltalom alól idegenek közé kerül. Ilyen korban várni jellemzilárságot, az élet ismeretét, emberismeretet nem lehet; vajmi könnyű a 15 évesnél fiatalabb leánygyermekre hatni akár gazdai, úri tekintéllyel, akár hitegetéssel vagy más fortéllyal. Meg kellene tiltani, hogy a 15 évnél fiatalabb leány házi cselédnek elszegődjék, meg kellene tiltani, hogy ilyen korú leánygyermeket cselédnek felfogadjanak.

Teljesen elhanyagolt területe a jogalkotásnak a cseléd és munkaadója közötti viszony szabályozása és tekintve, hogy a kereső nőnek nagy számán kívül a munkaadó asszonyok ugyanolyan nagy száma is érdekelve van, bizonyos, hogy ha nőknek is lett volna beleszólása a törvényhozásba, az egészen elavult 1876-iki törvény régen revízió alá került volna. Mindenekelőtt a munkaközvetítést kizárólag hatósági intézménnyé kell tenni, semmi szín alatt sem szabad a közvetítőnek munkaadó vagy jótékonyági jelleget adni, ebben határozotlan más a véleményem, mint Pékáru tanácsos urnák. A munkaközvetítőnek tiszteletben kell tartani mindkét szerződő fél egyenjogúságát azzal a kötelezettséggel, hogy az erősebb vagy kötelelességmulasztó fél esetleges túlkapásait meggátolja, anélkül, hogy patronageszerű jellege volna működésének. Hivatásos, nem karitatív működéshez szokott, hanem szociális iskolázottsággal bíró egyének kellene ez: igen fontos hivatal élére. Mindenféle más cselédközvetítést pedig be kellene tiltani.

A kvártélyos asszonyok ellen csak úgy lehetne sikeresen védekezni, ha Budapest minden kerületében munkásnők városi szállóit sürgősen emelnének. E népszámlóknak szabályzatai is olyanok legyenek, hogy minden gyámkodást, öröködést kizárjanak, nehogy elriasztassanak a cselédek.

Tudjuk, hogy milyen százalmas a sorsa a mai kórházihiány miatt a beteg cselédnek és a rokkant vagy agg cselédnek; milyen jogosan kétségbeesettek betegség esetén és nyugtalanok bizonytalan jövőjük miatt. A cselédek bevonása a betegsegély sző pénztárba és az anyasági biztosításba oly általános óhajítás, hogy erre vonatkozó indítványom nem szorul bővebb megokolásra. Reméljük és kívánjuk mindannyian, hogy az legközelebb megvalósul, úgymint az általános, a cselédekre is kiterjedő agkori és rokkantsági munkásbiztosítás is.

Lealázó a cselédre és munkaadójára egyaránt, hogy ügyes-bajos dolgaikkal a rendőrséghez kell fordulniok. Az egész cseléd-ügyet ki kell venni a rendőrség hatásköréből és az előjáróságokhoz áttenni.

A házicseléd munkaidejét, vasárnapi és hétköznapi munkaszüneteit és nyári szabadságát törvényhozás útján szabályozni kell. Lehetetlen fentartani tovább azt az anarchiát, ami uralkodik a cseléd munkaideje körül, ami nagyon gyakran szakadatlan 17 órai munkát jelent.

A megalkotandó lakásfelügyeletnek ki kell terjednie a cselédzobákra. London grófságában kiterjed a lakásfelügyelet még a háztulajdonosoknak is segédtanonc-, vagy cseléd-hálólhelyére. A bajor Oberfranken 1908. évi lakásfelügyeleti rendelkezések meghatározzák, hogy minden cselédnek megfelelő külön hálólhelyének kell lennie úgy elhelyezve, hogy egymás mellett, nem egymás felett legyenek, legfeljebb két cselédnek külön mosdó álljon rendelkezésre. Meg van állapítva, hogy hányszor kell váltani az ágyneműt, a törülközőt és hogy a cselédzobát évenként legalább egyszer meszeltetni

kell Meg van állapítva természetesen, hogy hány m² területnek és hány m³ levegőnek kell jutni egy cselédre, szobája ne legyen másnak átjárója, száraz, szellőzhető és kellő világítása legyen. Ezeket kell nekünk is követelnünk a megalkotandó lakásfelügyeleti szabályrendeletől.

Fukar cseléd tartókat kötelességeik betartására, a cseléd kellő élelmezésére vonatkozóan megállapítható volna az az élelmiszerminimumra, amire fizikai munkát végző nőnek feltétlenül szüksége van. Ma már megszoktuk ezeket a megállapításokat és az ilyen rendelkezéseknek, ha egyéb nem, nevelő hatása volna.

A nők munkabérminimumának megállapítása a szociálpolitikának elsőrangú feladata, ennek most, mikor a király kormányának kötelességévé teszi a szociálpolitikái reformok alkotását, a legközelebb megvalósítandó törvényhozási tervezetnek kellene lennie.

Mikor eképpen gondoskodtunk arról, hogy a háztartási munkásnőinknek gazdasági és munkásviszonyai úgy megjavuljanak, hogy ne érezzék magukat többé örökös; éjjel-nappali robotban lekötött rabszolgaságban, anti-szociális munkaadójuk ne alázhassa meg azzal, hogy minduntalan a rendőrséggel fenyegetse, a közvetítő, annak kifutó legénye és a kvártélyos asszony ne tekintesse jól jövedelmező árunak, portékának, a munkaadónak a jogos igényeiről is gondoskodnunk kell.

Olyan háztartási ipariskolák felállításáról kell gondoskodnunk, még pedig kellő számban, amelyek értelmes és ügyes munkásokat neveljenek, akik az idővel, Energiával és anyaggal való gazdaságosabb eljárással hozzák a munkaadónak azt a nagyobb költséget, amivel értelmesebb cseléd alkalmazása jár, oly cselédet, aki nagyobb és hivatásos gyakorlottsággal és fejlesztett kötelességtudással könnyen és önállóan el tudja a megszabott munkaidőn belül végezni azt a munkát, amit eddig pihenés és megszokás nélkül és mégis hiányosan és kontáran végzett. A háztartási technika fejlődése amúgy is megköveteli a nyers erő pótlását értelmességgel és szakavatottsággal, csakúgy, mint az ipari munka.

Végül biztosítani kell a cselédeknek az egyesülési jogot. A kartársi szellem felébresztése és ápolása olyan szociális áttekintést eredményez, mely a látókör tágításával az értelmiséget legjobban fejleszti. A háztartási munkásnak is meg kell értenie a társadalmi struktúra épületének összefüggéseit. A kooperáció szükségességét neki is meg kell látnia és tudnia kell, hogy ennek kell lépnie az eddigi küzdelem helyébe.

A »fizetett ellenség« és a »munkakizsákmányolás« rémeit ki kell üznünk otthonainkból.

Egy jól vezetett cselédszervezet meg fogja nálunk is valósíthatni Perkins Gilman szellemesen tervezett Diantha-szövetkezetét, mely háztartási részletmunkák elvégeztetésével összekötné a munkásképzést, cselédotthont és klubot. Nem egyéb ez, mint a már huzamosabb idő óta specializálódó háztartási munkák szociálódása, ami a központi háztartással egy még ma fizetett ellenségtől megzavart fiktív intimitást a jövőben mindnyájunknak biztosítani fog, mindnyájunknak, férfiaknak és nőknek igazi pihenőhelyet, háztartási iparokozta lárma és szenny elkerülésével.

Azon indítványokat, melyeket bátor voltam itt felsorolni: hatósági munkaközvetítő, munkásnők szállója, háztartási ipariskolák alapítása; törvényhozási munkában: a maximális munkaidő és vasárnapi, valamint hétköznapi munkaszünetek megállapítása, a cselédzobákra is kiterjedő lakásfelügyeletnek életbeléptetése, végül cselédek szervezése, cselédszövetkezetek alakítása, azon célból tettem, hogy a cselédnek helyzetén javítsunk és

neki olyan életfeltételeket biztosítsunk, mely meghagyja neki az emberi szabadság öntudatát és pihenés, valamint tisztes szórakozás, művelődés lehetőségeit, hogy mindezek hiánya ne kergesse őt a prostitúció karjaiba és ne kényszerítse őt az egyetlen igazi »fizetett ellenség« szerepére.

A napirend 8. pontjához (A leányok védett korhatára fölemelendő-e?) Glücklich Vilma az idő előrehaladottsága folytán írásban nyújtotta be a következő véleményt

Az eugenika számos szakembere — Németországban különösen J a e c k e l és V e r t i n g — nyomatékosan utal arra, hogy az utódok kvalitásának legnagyobb hasznára van caeteris paribus az anya fejlettebb kora és az apa fiatal kora. Ezért nem szolgálja a fajfejlődés érdekeit a házassági törvénynek az a rendelkezése, amely a leány 16 éves korának betöltését szabja meg a házasság előfeltétele gyanánt. Annál szomorúbban kell tudomásul vennünk azt, hogy már 12 éves kortól kezdve kéri a korhatár alóli felmentést, máris fennálló együttélés alapján. Ezt a jelenséget nem tulajdoníthatjuk csupán a magyar faj korai érettségének, élénk temperamentumának; nagy része van ebben annak a körülménynek is, hogy a leányok iskoláztatása igen rövid ideig tart és ennek befejeztével a nép igen széles rétegeiben már a család kereső tagjává lesz; vállalnia kell a felnőtt emberéhez hasonló munkát és felelősséget, noha értelmi képességei fejletlenek, tudatlansága folytán pedig egyáltalában nem lehet tisztában cselekedeteinek következményeivel. Hozzáállam rossz szolgálatot tesz a családi élet érdekeinek, mikor törvényesíti ezeket a viszonyokat, amelyek akárhányszor erőszak következményei és örökös rabszolgává teszi a gyermekleányt.

Téves alapra helyezkednek azok, akik a nemi szervek érettségét tekintik a nemi élet megkezdése egyedüli alapfeltételének. Ez a nőnél is állati színvonalra süllyesztené az ember nemi életét; holott annak nem csupán a nemi ösztön, hanem a felelősségérzet alapján kell állania. Az eugenika tanítása szerint a 18 éven aluli leány fiziológiai szempontból sem a fajfejlődés érdekeinek megfelelő anya; de értelmi szempontból semmiesetre sem az. Még sokkal kevésbé fogadhatjuk el felelős »beleegyezésnek« azt, amellyel a 16 éven aluli leány házasságon kívüli nemi érintkezésre engedí rávenni magát.

Ezért a Feministák Egyesülete 1916. július havában avval a kéréssel fordult a magyar képviselőházhoz, hogy a Btk. 1878 :V. t.-c. 236. §-ának szövegét következőképpen módosítsa:

»Az a férfi, aki 16 éven aluli leánnyal nemileg közösül, a megfertőzés büntetettét követi el és ő évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Az a 20 éven felüli férfi, aki 16-18 év közötti leánnyal nemileg közösül, ugyanazt a büntetettét követi el és 3 évig terjedhető fegyházzal büntetendő.«

Azokban az országokban, amelyekben a nők már hosszabb idő óta politikailag egyenjogúak a férfakkal, teljes határozottsággal mutatkozik az a tendencia, hogy a védelmi kort minél inkább emeljék.

Így az Amerikai Egyesült Államok államai közül Wyoming, Utah és Idaho 18 évben állapították meg a védelmi kort. Nyugat-Ausztrália — ahol a törvény a fiukat is védi szemérem elleni büntetektől — a védelmi kort 1900-ban 17 évre emelték. Az elhagyott gyermekek felügyeletét 1907-ben a 18. év betöltéséig terjesztették ki. Dél-Ausztrália 1899-ben 16 évről 17 évre emelte a védelmi korhatárt. Újzéländ 1894-ben 15 évre, 1896-ban már 16 évre emelte a védelmi kort. Újdelwales 1910-ben 16-ról 17 évre emelte a

védelmi kort; már 1905-ben megtiltotta a 21 éven aluli pincémők alkalmazását. Tasmania 1910-ben 16 évre emelte a védelmi kort. Queensland az elhagyott gyermekek ellenőrzésének határidejét 1906-ban 15 évről 17-re emelte föl és az elhagyott gyermekek közé sorozta a 17 éven aluli utcai elárusító leányokat.

Ahol a nő a maga anyai gondoskodását kiterjesztheti a gyermekek és fiatalok összeségére, ott megvalósul az eugenikának az a követelése, hogy csak kifejlett egyéniségű, gyermekeikre üdvös értelmi befolyást gyakorolni képes nők lehessenek anyák.

A napirend 4. és 5. pontjához (általános, vagy bizonyos emberkategóriák a esetről-esetre kötelező egészségügyi vizsgálat) Szirmai Oszkárné írásban nyújtotta be a következő véleményt:

Nem kívánok bővebben foglalkozni az általános megvizsgálás egészségügyi jelentőségével; de bizonyosnak tartom, hogy ha azt és a vele kapcsolatos komoly orvosi tanácsadást keresztül lehetne vinni, nagyon sok társadalmi bajnak, szenvedésnek elejét lehetne venni. A nemi bajokon kívül is, képzeljük el, hogy ha az orvos észrevenné a sok kezdődő tüdőbajt, az alkoholizmus rombolásait, a nikotinmérgezés tüneteit, az elégtelen táplálkozás, a túlfeszített munkából származó kimerülés jeleit, s mindezen bajok ellen kórházak, szanatóriumok, népkonyhák stb. létesítését tudná sürgetni, — milyen helyes szociálpolitikát tenne ez lehetővé. De ha ezen általános vizsgálatot a törvényhozás még nem tartja keresztülvihetőnek ez idő szerint, úgy a legtermészetesebb és a legtöbb eredményt ígérő a házasságok egészségügyi megvizsgálása volna. Esetleg nem kizárólag és megnevezetten csak a nemi bajok szempontjából, hanem tüdővészre stb., szóval mindazon betegségekre vonatkozóan, melyek az életfársnak, vagy az utódoknak egészségégi veszélyeztetik. Ez természetesen férfiakra, nőkre egyaránt vonatkozik; egy megbízható orvos tanúsítványa fölöslegessé tehetné a tisztai orvos vizsgálatát, mely utóbbi ingyenes kell, hogy legyen. Minthogy a házasság ügyis közigazgatási formalitásokkal jár, ezen orvosi bizonyítvány sem tekinthető nagy akadálnak és bizonyára könnyebben szerezhető meg, mint néha egy-egy kétesilletőségű házasságok születési bizonyítványa és ha az állam gondoskodik anyakönyvvezetőről, aki a házasságok frigyét regisztrálja, papról, aki megáldja, gondoskodhatik orvosról is, aki a jövő nemzedék egészségét biztosítsa. Ez ugyan csak a törvényes utódok védelmét biztosítaná; de egyrészt tudjuk, hogy ezek a születek 90 százalékát teszik és így a vizsgálat legalább a házasságra lépő egészséges nőket védené a megbetegedéstől és az abból gyakran következő szomorú meddőségtől. S azt hinném, a házasságon kívül született gyermekeknél kisebb arányszámban észlelhetők a velük született nemi bajok, — a szülészeti klinikákon legalább úgy észlelem — mert azok többnyire fiatal, egészséges szülőktől származnak, csak előrehaladott korban szoktak menedéket keresni a »törvényes« házasságban a megrendült egészségű emberek.

Ezen vizsgálatról lenne remélhető a monogámiában élő nők nagy csoportja szempontjából a legfontosabb prophylaxis; mint általánosan kötelező egészségi vizsgálat, ép oly kevésbé lehetne sértő, mint egy biztosítás megkötése előtti orvosi vizsgálat.

Ezekből a megfontolásokból indult ki a Feministák Egyesülete, mikor 1916. július havában felterjesztést intézett a képviselőházhoz és kérte a házassági törvény oly értelmű módosítását, amelynek értelmében mindkét fél orvosi bizonyítvánnyal igazolni tartozik, hogy fertőzéssel fenyegető nemi bajban nem szenved. (Befejezés következik.)